

במינהלת תכנית טנק מרכבה שבמשרד הביטחון (מנת"ק), באת"ק, במרכז שיקום ואחזקה של אג"א ובמפקדת חילות השדה (מפח"ש), נבדקו היבטים הנוגעים לייצור המרכבה.

במסגרת הביקורת בבית הספר לתותחנים נבדקה היערכות בית הספר להדרכה בעת חירום.

נבדקה ההתארגנות של מינהל ההרכשה והייצור (מנה"ר) במשרד הביטחון לשעת חירום. בדיקות משלימות בעניין זה נערכו במשרד הביטחון באגף ארגון בקרה ומידע, באגף אמרכלות משק ונכסים, ברשות העליונה לשע"ח של מערכת הביטחון ובאגף אפסנאות במטה הכללי.

היערכות התעשייה הצבאית למילוי דרישות מערכת הביטחון בשעת חירום נבדקה בתעשייה הצבאית: ביחידת שירותי תעשייה, באגף תיאום הייצור ובאגף מינהל וכוח אדם; ובצה"ל: באגף כוח אדם, באגף אפסנאות ובאגף תכנון.

נבדקה התארגנותה של הרשות העליונה לדלק לקראת שעת חירום. בדיקות השלמה נערכו במטה הארצי של ועדת מל"ח עליונה (ומ"ע), במשרד העבודה והרווחה, במחלקה לשעת חירום במשרד התחבורה וברשות העליונה לכוח (חשמל) במשרד האנרגיה והתשתית.

אספקת מים לירושלים בשעת חירום נבדקה בנציבות המים במשרד החקלאות, בחברת תכנון המים לישראל בע"מ, בחברת מקורות, במחלקת המים בעיריית ירושלים, ברשות העליונה למים בשעת חירום וכן בחברת החשמל לישראל בע"מ. בעניין זה ראה בפרק על נציבות המים שבמשרד החקלאות בדו"ח זה.

היערכות מערך משק לשעת חירום במרחב פיקוד צפון

ריכוז ממצאים

משרד מבקר המדינה בדק את היערכותו של מערך המל"ח במרחב פיקוד צפון. במסגרת זו נבדקה ההיערכות של שבע רשויות יעודיות לשעת חירום, ושל חמש רשויות מקומיות.

היערכות הרשויות הייעודיות

א. קיים חוסר של רבע ממספר העובדים הדרושים למפעלים החיוניים כדי למלא בשעת חירום תפקידים שהוגדרו על ידי המפקח הכללי על כוח האדם כתפקידים קריטיים.

ב. קיים חוסר בתרופות וברופאים מקצועיים לשעת חירום בבתי החולים שבמרחב.

ג. עד אוקטובר 1987 לא נמצא פתרון לאספקה של ערכות מגן למאושפיים בבתי חולים פסיכיאטריים וגריאטריים.

ד. חסרים אמצעים עצמיים לייצור כוח (חשמל), מאגרי מים וכוח אדם במפעלים חיוניים לייצור מצרכי מזון.

ה. לאספקת מים לתושבים ולבעלי חיים חסרים ברשויות המקומיות דיזלוגרטורים, רתכות, מערכות כלורינוציה, משאבות מים, משאבות בוך ומיכלי מים.

- ו. ברשויות המקומיות קיים חוסר ניכר במקומות במתקנים המתאימים לשמש כמרכזי קליטה לאוכלוסייה שתפונה במסגרת פינוי יזום.
- ז. חוסר בבעלי מקצוע מסוימים יקשה על מערך התחזוקה של הרכב התובלתי בשע"ח למלא את תפקידו כראוי.

היערכות הרשויות המקומיות

- א. ועדות המל"ח המקומיות לא הכינו תיקי תכנון לתחומים ייעודיים שונים, ובתחומים שבהם הוכנו תיקי תכנון, הם לא כללו את כל הפרטים הדרושים או שהפרטים לא היו מעודכנים. במקרים אחרים נתונים מקבילים לא היו תואמים בתיקים השונים.
- ב. חלק מהתפקידים שנקבעו בתקן לשעת חירום לא היו מאוישים; תפקידים אחרים אוישו בחיבי שירות ביטחון, אף על פי שיש לאישים בפטורים משירות ביטחון, ולרתקם למקום, כדי שיוכלו לפעול בעת חירום.
- ג. ועדות מל"ח אחדות לא החזיקו עותק של תיקי התכנון במקום נוסף; בשריפה שפרצה במשרד של וועדת מל"ח מקומית אחת, נשרפו תיקי התכנון ולא ניתן היה לשחזרם כהלכה.
- ד. בניגוד להנחיות השתמשו הרשויות המקומיות בעת רגיעה בנגרטורים, במשאבות ובמיכלי מים המיועדים לשימוש בשעת חירום בלבד.
- ה. מספר כלי הרכב שדווקו ליישובים היה נמוך מהתקן, ובכמה מהרשויות המקומיות לא הייתה רשימה של נהגים המיועדים להפעיל אותם.
- ו. הרשויות המקומיות לא הכינו מרכזי פינוי ומרכזי קליטה שיספיקו למספר תושבים חזוי שעלולים להיות מפונים.
- ז. ברשות מקומית אחת ניהול המחסן המיועד לאחסון הציוד לצורכי מל"ח, לא היה תקין.
- ח. הרשויות המקומיות אינן עורכות ביקורת על אחזקת מקלטים בבתים ובמפעלים, כדי להבטיח שבעת הצורך הם יהיו מוכנים לשימוש.

בחדשים אוגוסט עד דצמבר 1987, לסירוגין, בדק משרד מבקר המדינה את היערכות ואת מידת הכוננות של מערך משק לשעת חירום (להלן – מל"ח) בצפון המדינה.

במסגרת זו נבדקה היערכותם של שבע רשויות ייעודיות:

(א) יחידת כוח אדם לשעת חירום במשרד העבודה והרווחה; (ב) הרשות העליונה לאשפוז; (ג) הרשות לבריאות במרחב; (ד) הרשות העליונה למזון; (ה) הרשות העליונה למים; (ו) הרשות העליונה לפס"ח (פינוי, סעד, חללים); (ז) הרשות הארצית לתובלה יבשתית. עוד נבדקו חמש רשויות מקומיות בקו קדמי בצפון.

מערך מל"ח בשעת חירום אחראי להבטיח את האספקה החיונית ביותר של מוצרים ושל שירותים למשק, על ידי הבטחת המשך פעילותם במלחמה של מפעלים ושל שירותים החיוניים לקיום האוכלוסייה בשעת חירום, והחיוניים למאמץ המלחמתי, וכן של מפעלים ושל תחומי פעולה שהשבתתם עלולה לגרום נזק חמור ומתמשך לכלכלת המדינה.

הגופים העיקריים של מערך מל"ח, המופקדים על היערכות המשק החיוני לשעת חירום הם: הרשויות הייעודיות לשעת חירום במשרדי הממשלה כל אחת בתחומי אחריותו של המשרד בעת רגיעה, ועדות המל"ח (העליונה, הפיקודיות והמחוזיות) וכן ועדות המל"ח ברשויות המקומיות.

בשנת 1955 החליטה הממשלה למנות ועדה בינמשרדית עליונה לתכנון המשק לשעת חירום (ועדת מל"ח עליונה), בראשותו של שר. מאז 1965 מכהן שר הביטחון כיו"ר ועדת המל"ח העליונה (להלן – ומ"ע). בוועדה חברים המנכ"לים של כל משרדי הממשלה, נציג בכיר של צה"ל, נציג בכיר של משרת ישראל, מנכ"ל הסוכנות היהודית ונציגי השלטון המקומי.

לביצוע המדיניות שקובעת ומ"ע ולתיאום הפעילויות המשותפות לכלל הרשויות הייעודיות והגופים האחרים במערך מל"ח, פועל מטה מל"ח ארצי, בראשותו של ממלא מקום קבוע ליו"ר ומ"ע, הממונה על ידי שר הביטחון, אליו כפופים הסגלים הסדירים של ועדות המל"ח הפיקדוניות והמחוזיות.

בהתאם להחלטת הממשלה משנת 1972, כל משרד ממשלתי אחראי להפעלת המשק האזרחי בשעת חירום, בתחום עליו הוא מופקד ובו הוא מטפל במסגרת תפקידיו בזמן רגיעה, לפי התכנית שהוצעה על ידו ושאושרה על ידי ועדת המל"ח העליונה. לשם כך יש בכל משרד רשות ייעודית.

כל רשות מקומית (עיריה, מועצה מקומית, מועצה אזורית) אחראית לבצע בשעת חירום את התפקידים ואת המשימות שיידרשו להבטחת ההספקה והשירותים החיוניים לאוכלוסייה שבתחום שיפוטתה. הרשות המקומית מקימה ועדת מל"ח מקומית, בראשות ראש הרשות המקומית, לטיפול ולביצוע הפעולות שהיא אחראית להן בשעת חירום על פי החלטת הממשלה, פקודת העיריות (נוסח חדש) וצו המועצות המקומיות (מועצות אזוריות), התשי"ח-1958.

הפריסה של מערך מל"ח תואמת את מבנה הפיקדים בצה"ל, והמערך כולל שלושה פיקודים – צפון, מרכז ודרום. במרחב פיקוד צפון ארבעה מחוזות (חיפה, כינרת, תבור ומירון).

בהתאם לנתונים שבידי מטה ארצי של מל"ח, המבוססים על ירחון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מ-31 לדצמבר 1985, ועל נתונים משלימים של צה"ל ושל משרד הפנים, היו במרחב פיקוד הצפון, באפריל 1987, 551 ישובים בהם התגוררו כ-1.48 מיליון נפשות.

היערכות הרשויות הייעודיות לשעת חירום

כוח אדם לשעת חירום

1. אחד הגורמים המרכזיים המשפיעים על תכנונו ועל הכנתו של משק המדינה לשעת חירום הוא גורם כוח האדם. חוק שירות עבודה בשעת חירום, התשכ"ז-1967, (להלן – החוק) בא להבטיח שלרשות השירותים והמפעלים החיוניים יעמוד בשעת חירום כוח אדם הדרוש להפעלתם התקינה. שר העבודה והרווחה ממנה על ביצוע החוק.

על פי החוק מפעל חיוני הוא כל מפעל או חלק ממנו הפועל או שאפשר להפעילו לצורכי הגנת המדינה או ביטחון הציבור, או לקיום הספקה או שירותים חיוניים, ושאושר לעניין זה בצו על ידי שר העבודה והרווחה בהתייעצות עם שר הביטחון, ובשעת לחימה על ידי שר הביטחון בהתייעצות עם שר העבודה והרווחה; וכן כל מפעל או חלק ממנו, שאפשר להפעילו לצורכי קיום המשק ושפעולתו חיונית לקיום הספקה או שירותים הדרושים לציבור או ליצוא, ושר העבודה והרווחה, בהתייעצות עם שר המסחר והתעשייה, אישר אותו בצו לעניין זה. על הצבת כוח אדם וגיוסו לעבודה במפעלים חיוניים מופקד המפקח הכללי על כוח אדם, שמונה על ידי שר העבודה והרווחה. החוק מאפשר לגייס לשירות עבודה במפעלים חיוניים עובדים של המפעלים, שלא נקראו לשירות ביטחון (מגויסי פנים), וכן אנשים שאינם נמנים עם עובדי המפעל בשעת רגיעה (מגויסי חוץ). חובת שירות עבודה חלה על תושב קבוע (גברים מגיל 16 עד 65 ונשים מגיל 16 עד 60), כפוף לסייגים שנקבעו בחוק.

2. שר העבודה והרווחה מינה ועדה בינמשרדית מייעצת לאישור מפעלים חיוניים בראשותו של ראש אגף תכנון במטכ"ל (אג"ת), וחברים בה נציגי הרשויות הייעודיות ונציגי אגף כוח אדם של צה"ל (אכ"א). הרשויות הייעודיות לשע"ח, יוזמות ומפנות לוועדה הבינמשרדית המייעצת את דרישותיהן להכרות מפעלים חיוניים, כל משרד בתחום הייעודי עליו הוא מופקד.

3. המפקח הכללי, ממנה על ידי השר, מופקד על תכנון ועל ארגון כוח אדם למפעלים חיוניים ועל ריתוק כוח אדם לעבודה במפעלים החיוניים נעשה לפי העקרונות שלהלן: (א) למפעלים חיוניים לקיום האוכלוסייה בשעת חירום ולמפעלים חיוניים למאמץ המלחמתי - ריתוק מראש של חייבי שירות ביטחון לאחר שנתקבל ויתור של צה"ל, ושל בעלי פטור משירות. (ב) מפעלים חיוניים אשר הפסקת עבודתם תגרום נזק חמור או מתמשך למשק - ריתוק מראש של פטורים משירות ושל חייבי שירות, למעט כוח אדם הממלא תפקידים חיוניים בדרג הלוחם של צה"ל. המפקח הכללי ממלא את תפקידו באמצעות מפקחים מרחביים, שגם הם מתמנים על ידי השר.

בקשה לשחרר חייבי שירות מועברת באמצעות משרד העבודה והרווחה לאכ"א אשר מחליט, על פי קריטריונים משלו, אם לשחרר את כוח האדם המבוקש למערך מל"ח. חייבי השירות שצה"ל שיחררם מועברים לרישומי משרד העבודה והרווחה, והם נכללים ביחידות המיוחדות לריתוק משקי, שבניהול משרד העבודה והרווחה.

בדיקה שערך משרד מבקר המדינה במשרד העבודה והרווחה על מצב כוח האדם במפעלים חיוניים לשע"ח בפיקוד הצפון, העלתה:

1. ביולי 1987 היו בפיקוד הצפון למעלה מאלף מפעלים חיוניים, המאוגדים ב-20 רשויות ייעודיות לשעת חירום, והפועלות במסגרת משרדי הממשלה השונים. בכוח אדם למפעלים החיוניים בפיקוד הצפון, היה כאותו מועד חוסר של כ-22% מהתקן. על מנת להקטין את הפערים הקיימים באיוש התקנים של המפעלים החיוניים קיים מאגר כוח אדם, אשר יגויס בשעת הצורך לשירות עבודה, ושיועסק בעיקר בתפקידי מינהל ותחזוקה.

2. משרד העבודה והרווחה ערך רשימה של תפקידים שהוגדרו על ידי המפקח הכללי כתפקידים קריטיים, שאי-איושם עלול לפגוע בצורה משמעותית בכוננותם וביכולתם של המפעלים החיוניים לספק את התפוקות או את השירותים, בגינם הם אושרו כמפעלים חיוניים לשעת חירום.

על פי הרשימה נדרשו בסברואר 1987, בפיקוד הצפון, 11,263 עובדים ב-85 מקצועות שהוגדרו על ידי המפקח הכללי כמקצועות קריטיים, ואילו המצבה הייתה 8,550 עובדים, כלומר חוסר של 24% מהדרוש.

משרד העבודה והרווחה הודיע למשרד מבקר המדינה בדצמבר 1987, כי אם צה"ל לא ירתק בעוד מועד אנשי מפתח חיוניים למשק אזרחי, הוא יאלץ בשעת חירום לפנות לוועדות הענפיות לשיחרור כוח אדם חיוני כעת חירום (בעניין תקני כוח אדם ואיושם, במפעלים של הרשויות הייעודיות השונות ראה גם להלן).

מערך האשפוז

הרשות העליונה לאשפוז היא רשות ייעודית לשעת חירום במשרד הבריאות, שיועדה לתכנן את מערך האשפוז ברגיעה ולהפעילו בשעת חירום. בשעת חירום מיועד מערך האשפוז לטפל בכל הזקוקים לאשפוז חיוני, לרבות בנפגעי צה"ל.

מערך האשפוז לשעת חירום במרחב פיקוד הצפון מתבסס על הפעלה מתוגברת של בתי חולים ושלוחות של בתי החולים, מכבסות ומפעלי תרופות וציוד רפואי - כולם הוכרזו כמפעלים חיוניים.

בהתאם לנתוני הרשות לאשפוז היו באפריל 1987 בפיקוד הצפון 7,235 מיטות אשפוז: מהן 5,325 מיטות בבתי החולים ו-1,910 בשלוחות.

אמצעים חיוניים להפעלת בתי חולים

מנחתים למסוקים

על מנת לאפשר להעביר בעת לחימה פצועים לבתי החולים השונים באמצעות מסוקים, יש צורך בבניית מנחתים על ידי בתי החולים. ליד בית חולים רוטשילד לא הוקם מנחת מחוסר מקום. הקמת מנחת ליד בית החולים הכרמל הייתה בדצמבר 1987 בבדיקה.

מים

בשנת 1982 מינה מנכ"ל משרד הבריאות ועדה לבדיקת כמויות המים שידרשו לבתי החולים בשעת חירום. על פי ממצאי הוועדה, לכל מאושפז דרושים 200 ליטר מים ליממה.

בהתאם לנתוני הרשות, בשמונה בתי חולים שבפיקוד הצפון יידרשו בשעת חירום מאגרי מים בקיבולת של כ-6,700 מ"ק. הקיבולת של המאגרים הקיימים היא של 3,010 מ"ק מים בלבד - חוסר של 55.3%. בכמה בתי חולים הגיע חוסר זה ל-64% ועד 80% מהדרוש.

אמצעים עצמיים לייצור כוח

בשנים 1980 עד 1985 ערך משרד הבריאות בבתי החולים שבמערך האשפוז סקרים לקביעת הצרכים באמצעים עצמיים לייצור כח (גנרציה) לבתי החולים, למקרה שתופסק אספקת החשמל מהתחנות הסדירות של חברת החשמל. הסקרים נועדו גם לקבוע עדיפויות באספקת החשמל למתקנים החיוניים, כגון חדרי ניתוח, בנק הדם ומעבדות, והתייחסו לכל אחד מבתי החולים בנפרד. בארבעה בתי חולים קיים חוסר של כ-29% מהדרוש באמצעי גנרציה.

כוח אדם

בהתאם לנתונים של משרד העבודה והרווחה היו במרחב פיקוד הצפון, בפברואר 1987, 45 מפעלים חיוניים של הרשות העליונה לאשפוז. בשעת חירום הם יאוישו כאמור בחיילים ובפטורים משירות הביטחון. לשני מפעלים טרם נקבעו תקנים.

תקן כוח אדם במפעלים שנקבעו להם תקנים, כלל באותו מועד 12,217 משרות, מהן אוישו 9,601 משרות בלבד, חוסר של 21.5%.

תקני כוח אדם במקצועות הרפואה השונים בבתי החולים מבוססים על מפתחות שנקבעו עוד בשנת 1975, על ידי ועדת ד"ר שחר, ועודכנו במהלך השנתיים האחרונות.

להלן נתונים מעודכנים לפברואר 1987 על החוסר של רופאים בפיקוד צפון במקצועות הרפואה, שהוגדרו על ידי המפקח הכללי במקצועות קריטיים בשעת חירום:

מקצוע	חוסר (באותחים)
כירורגיה כללית	49
כירורגית חזה	56
אף, אוזן, גרון	33
פה ולסת	20
טיפול נמרץ נשימתי	42
פלסטיקה וכוויות	53
הרדמה	54
פיזיותרפיסטים	34
טכנאי רנטגן	23
טכנאי הנשמה	58

משרד העבודה והרווחה מקיים מגעים עם ארגוני רופאים מתנדבים מחו"ל. ברשות המשרד רשימה של רופאים מתנדבים במקצועות השונים, מהם כ-12% מתוכננים להגיע בשע"ח לארץ תוך 48 שעות. על צה"ל האחריות בשעת חירום לארגון הבאתם ארצה של רופאים שהינם חייבי גיוס ביטחון השוהים בחו"ל.

מלאי תרופות בבתי חולים

בהתאם להנחיות אגף תכנון במטה הכללי (להלן - אג"ת), רמת המלאי של התרופות ושל הציד המתכלה לשעת חירום, צריכה להספיק ללחימה לתקופה שנקבעה. נוסף לכך צריך להימצא בקביעות מלאי הדרוש לצריכה שוטפת, שלפי קביעת משרד הבריאות משנת 1978, צריך להספיק לצריכה במשך שלושה חודשים. הכמות לצריכה לחדש צריכה להימצא בבתי החולים, ולצריכה לחדשיים נוספים - במחסני אספקה של משרד הבריאות ובמחסני מרכז אספקה של קופת החולים הכללית.

הביקורת העלתה כי המצאי של תרופות ושל ציוד רפואי מתכלה המיועד לשעת חירום היה ביוני 1987, נמוך מהדרוש.

משרד הבריאות רוכש ומחזיק מלאי של תרופות ושל ציוד מתכלה עבור כל מוסדות הרשות העליונה לאשפוז ולבריאות במרחב הן לחיילים והן לאזרחים. המשרד אינו מחזיק מלאים של חומרי גלם הדרושים לייצור התרופות והציוד המתכלה במפעלים בארץ, ואין דאות אם במפעלים אלה אומנם יימצאו חומרי הגלם שיידרשו בשעת חירום.

כשני שלישים מהמיכשור האלקטרוני והאלקטרו מכני (מיכשור לחדרי ניתוח, למכונני רנטגן ולטיפול נמרץ) המיועד לשעת חירום והנמצא בבתי החולים, מנוצל לשימוש שוטף. הנהלות בתי החולים אחראיות להתזקתן השוטפת והחלפתן, מתקציב בית החולים, כאשר הוא יצא מכלל שימוש.

במרחב פיקוד הצפון קיימים שלושה מרכזים לאחסון אפסנייה עבור בתי החולים. נוסף על כך מאוחסנות ערכות המיועדות לטיפול בנפגעים על ידי יחידה של צה"ל. בנפרד מאוחסנות גם חמש ערכות ציוד להסעת נפגעים לאחר מיון לבתי חולים במרחב.

להלן נתונים מתוך דו"ח שהגישה הרשות העליונה לאשפוז לומ"ע, על המצאי במיכשור ובציוד משקי להפעלת המחלקות השונות, שהיה ביולי 1987 בבתי החולים בפיקוד הצפון: במחלקות לכירורגיה כללית היו 72% מהמיכשור הדרוש, באורטופדיה - 41%, בנוירוכירורגיה - 75%, בכירורגיה חזה - 86%, פלסטיקה וכוויות - 47%, פה ולסת - 42%, טיפול נמרץ כללי I.C.U. - 80%, טיפול נמרץ לב I.C.C.U. - 88%, דיאליזה - 81%, שיקום - 70%, ובשלוחות - 80% מהמיכשור ומהציוד הדרושים. במחלקות עיניים, אף אוזן וגרון, פנימיות, ילדים, יולדות, גניקולוגיה ופגים קיים כל הציוד הדרוש.

בחדרי ניתוח ובמכונני רנטגן הקיימים אין מחסור במיכשור רפואי, אולם יש צורך בהחלפת חלק מהמיכשור שהתיישן. רמות המלאי של מיכשור כללי קטן המשמש בעיקר לניתוחים (כגון: סטוסקופים ולהבי ניתוח) ושל ציוד משקי, הנמצאים במחלקות השונות, מגיעות ל-70% מהדרוש. מיטות חדרי מיון ניתן להפעיל ב-80% מהדרוש בלבד.

שירותי בריאות במרחב

שירותי בריאות במרחב כוללים את הטיפול הרפואי במרפאות באוכלוסייה בעורף (להוציא אשפוז), רפואה מונעת, תברואת הסביבה, אפידמיולוגיה וכן בתי חולים גריאטריים ופסיכיאטריים. על הרשות העליונה לבריאות במרחב לתכנן ולהכין בשעת רגיעה את השירותים בתחומים אלה ולהפעילם בשעת חירום.

במאי 1987 היו במרחב פיקוד הצפון של הרשות לבריאות במרחב, על פי נתוני משרד העבודה והרווחה, 237 מפעלים שאושרו כחיוניים לשעת חירום. 194 מהם מרפאות של קופות החולים

והשאר הם: בתי חולים פסיכיאטריים וגריאטריים, מוסדות לחולים כרוניים, בתי אבות, מעבדות
ולשכות של משרד הבריאות, המטפלות בנושאי בריאות הציבור.

כוח אדם

תקן כוח אדם של המפעלים שבאחריות הרשות לבריאות במרחב בפיקוד הצפון היה במאי 1987
5,471 עובדים, לעומת איוש של 4,715 עובדים - חוסר של 16% מהדרוש. להשלמת האיוש של סגל
הרופאים חסרים, בין היתר, 20 רופאים כלליים (5.6% מהדרוש), 22 רופאי ילדים (19% מהדרוש)
ו-58 רופאים מקצועיים (38.4% מהדרוש). אין מחסור באחיות וברוקחים במוסדות הרפואיים של
מרחב פיקוד הצפון.

החוק קובע, כי בקריאה לשירות עבודה של אשה, שהיא אם לילדים הנתונים לטיפול, יובאו
בחשבון הקשיים העלולים להיגרם לה בטיפול בילדיה ובדאגה להם.

בשנת 1985 ערכה הרשות סקר על מעונות ילדים במוסדות בריאות במרחב, על מנת לעמוד על
היקף הבעיות שיתעוררו בשע"ח בסידור ילדים של אמהות עובדות, מקרב סגל עובדי המוסדות,
וכדי למצוא פתרונות אפשריים. בעקבות הסקר קוימו דיונים עם משרד העבודה והרווחה, שקיבל על
עצמו להפעיל בשע"ח את השירותים לילדים בגיל הרך באמצעות ארגוני הנשים. בנובמבר 1987
עדיין נמצא ארגון ההפעלה בטיפול.

אמצעים עצמיים לייצור כוח

על פי קביעה של הרשות העליונה לכוח (חשמל), דרושים בשע"ח ל-118 מרפאות,
שבאחריות הרשות לבריאות במרחב בפיקוד הצפון, דיזלגנרטורים שיאפשרו אספקת כוח
(חשמל) במקרה של ניתוק זרם החשמל. במאי 1987 רק ב-25 מרפאות, רובן בקיבוצים היו
דיזלגנרטורים (חוסר של 79% מהדרוש).

בשש מרפאות מקצועיות, בהן קיימים מעבדות, בתי מרקחת ושירותי רנטגן, הותקנו ביוני 1987
לוחות חיבור, המאפשרים לחברן בעת הצורך עם דיזלגנרטורים נידים.

לשני בתי חולים פסיכיאטריים, מבין השישה הקיימים באזור, אין דיזלגנרטורים לשעת חירום. גם
בארבעה בתי חולים לחולים כרוניים, בחמש מעבדות פרטיות, בארבע לשכות בריאות ובארבע
תחנות לבריאות הנפש אין דיזלגנרטורים.

תקשורת

למטה הרשות לבריאות במרחב בפיקוד הצפון אין קווי טלפון מנקודה לנקודה (נל"ן) וחסר טלקס,
שיאפשרו לו תקשורת סבירה, בשעת חירום, עם כל הגורמים הקשורים בנושאי בריאות במרחב,
לרבות המטה הארצי של הרשות.

מלאי תרופות במרפאות ובבתי חולים גריאטריים ופסיכיאטריים

כאמור, בהתאם להנחיות אנ"ת רמת המלאי לשעת חירום של תרופות ושל ציוד מתכלה,
צריכה להספיק להחימה למשך תקופה שנקבעה. מדיווח על רמות מלאי של תרופות לשעת
חירום מיוני 1987 עולה, כי לבתי חולים קיים מלאי תרופות בלתי מספיק.

רפואה מונעת ותברואה

המשימות העיקריות בתחום התברואה בשע"ח הן: קיום סניטציה במרחב, פעולות טיהור והבטחה
של טיב מי השתייה; פיקוח תברואתי על מחסנים ועל מתקנים לייצור ולחלוקה של מוצרי מזון;

תחזוקה תקינה של מערכת הביוב; פיקוח תברואתי על מתקני פס"ח ומקלטים. רוב הפעולות הן באחריותן של הרשויות המקומיות, בהכוונה מקצועית של הרשות ובפיקוחה, ולעתים אף בעזרתה הישירה.

ברשות לבריאות במרחב בפיקוד צפון אין מידע מלא על הצרכים בחומרי חיטוי והדברה, שיידרשו למשק כשע"ח, ועל המלאים של חומרי חיטוי והדברה הקיימים ברשויות המקומיות שבמרחב הפיקוד.

אספקת מזון בשעת חירום

האחריות לאספקה של מצרכי מזון חיוניים בשעת חירום לאוכלוסייה האזרחית ולצה"ל מוטלת על הרשות העליונה למזון, הפועלת במסגרת משרד התעשייה והמסחר (להלן – הרשות) ולפי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים התשי"ח-1957. מדיניות אספקת המזון לשעת חירום מושתתת על העיקרון שבשעת חירום תימשך כסדרה האספקה החופשית של מצרכי המזון הבסיסיים כגון: קמח, לחם, סוכר ושמנים, וכן של תוצרת חקלאית המצויה בארץ. בתכנון נכללת האפשרות להנהגת קיצוב מזון בשעת חירום, לפי החלטת הממשלה. סדרי קיצוב המזון אינם מתורגלים מחשש, שדליפת המידע על תרגיל הקיצוב עלולה לגרום בהלה בציבור.

התפקידים העיקריים של הרשות העליונה למזון בזמן רגיעה ובשעת חירום הם: להמליץ בפני שר התעשייה והמסחר על תכנון ממדי היבוא הממשלתי של מזון, כדי להבטיח הימצאות קבועה ושוטפת של המלאים שנקבעו; לטפל באחסנת מלאים של פריטי מזון חיוניים במחסנים ברחבי הארץ בפיקוד מתאים, ולתאם את הפעולות הדרושות עם רשויות מל"ח האחרות, בכל הנוגע לייצור מזון, לשיווק ולחלוקתו, בעיקר בתחומים של כוח אדם, הובלה, כוח (חשמל), מים דלק.

מצרכי המזון ורמות המלאי

מצרכי המזון הבסיסיים בזמן רגיעה ובזמן חירום, כוללים מצרכים שאספקתם תלויה, במלואה או בחלקה, ביבוא מחוץ לארץ, ומצרכים המיוצרים בארץ, בכמות העונה על צורכי האוכלוסייה. מצרכי המזון הבסיסיים מיובאים על ידי הסחר הממשלתי, והם כוללים מצרכים שהממשלה מממנת את יבואם, כגון: חיטה, בשר קפוא, שמן גולמי ופולי סויה. מצרכי מזון בסיסיים אחרים, כגון: סוכר, אורז, אבקת חלב, קפה, תה וטבק מיובאים על ידי יבואנים פרטיים. כיוון שהיבואנים הפרטיים אינם מחזיקים כמויות בהיקף הנדרש לשעת חירום, מחזיקה הממשלה את הכמויות הדרושות להשלמת המלאי, ומאחסנת אותן אצל היבואנים לשם ריענונם. ומ"ע, בהתייעצות עם גורמי צה"ל והרשות העליונה למזון, קובעת, במונחים של חודשי צריכה, את רמות המלאי של מצרכי המזון הבסיסיים, שחייבות להישמר בכל עת עבור האוכלוסייה האזרחית, לרבות האוכלוסייה באזורים יהודה, השומרון וחבל עזה, וכן עבור צה"ל.

על פי הנתונים של הרשות העליונה למזון, מאוגוסט 1987, עלה היקף המלאים של חיטה, בשר קפוא, אבקת חלב, תה, קפה וטבק על היקף המלאים המתוכננים לשעת חירום. המלאים של שמן ופולי סויה ענו על המתוכנן, ואילו המלאים של סוכר ואורז היו קטנים במעט מההיקף המתוכנן לשע"ח. באוגוסט 1987 החזיק משרד התעשייה והמסחר 26 מחסני חירום למצרכים שהוא רוכש, 14 מהם במרחב פיקוד הצפון.

מפעלים חיוניים

לצורך ייצור מזון והספקתו בשעת חירום לאוכלוסייה האזרחית ולצה"ל, אושרו במרחב פיקוד הצפון 96 מפעלים חיוניים, הכוללים מפעלים לייצור ולעיבוד מוצרי מזון, מוסדות לשיווק ולהספקת מוצרי מזון, וכן מתקנים לאחסון.

כוח אדם

תקן כוח אדם של המפעלים היה במאי 1987 4,353 משרות, מהן אוישו 3,748 משרות - חוסר של 16% מהדרוש.

אמצעים עצמיים לייצור כוח

מבין 96 המפעלים, ל-66 דרושים אמצעי גנרציה עצמיים לייצור חשמל (דיולגנרטורים), למקרים בהם תיפסק אספקת החשמל מהתחנות הסדירות של חברת החשמל. 26 מהמפעלים הזקוקים לאמצעי גנרציה סווגו בעדיפות א' או ב', לפיכך הם חייבים להצטייד בדיולגנרטורים לשעת חירום. ל-14 מהמפעלים, הזקוקים לאמצעי גנרציה בהספק של 3,800 קו"ט אין דיולגנרטורים כלל. לשלושה מפעלים דרושים אמצעי גנרציה בהספק של 1,550 קו"ט לעומת הספק של 685 קו"ט הקיים בהם - חוסר של 55% מהדרוש. בין המפעלים שאין להם אמצעי גנרציה, ושסווגו בעדיפות א' או ב', שלוש מבין שמונה המאפיות הקיימות בפיקוד הצפון; שש תחנות קמח מבין תשע; ושני מפעלים לתעשיית מרגרינה ומוצרי שמן, שהם היחידים במרחב פיקוד הצפון. ל-27 מפעלים, שסווגו בעדיפות ג' עד ה', והזקוקים לאמצעי גנרציה בהספק של 2,840 קו"ט, אין דיולגנרטורים כלל. הרשות העליונה למזון הודיעה למשרד מבקר המדינה בסוף דצמבר 1987, כי ברשותה חמישה דיולגנרטורים ניידים, לשימוש במקרים של מצוקה מיוחדת בשעת חירום.

מאגרי מים

בפיקוד הצפון 53 מפעלי מזון הזקוקים לכמויות שונות של מים לצורך ייצור מוצריהם. כדי שיוכלו להמשיך ולייצר בשעת חירום את המכסות שהוטלו עליהם, גם אם תנותק אספקת המים למפעליהם מהרשות המקומית, עליהם להצטייד באמצעים לאגירת מים (במיכלים או במאגרי מים).

לפי נתונים של הרשות, כמות המים הכוללת, הדרושה למפעלי המזון במרחב פיקוד הצפון, כדי שיוכלו לייצר את המכסות שהוטלו עליהם בשע"ח היא כ-9,562 מ"ק, לעומת נפח כולל של 4,020 מ"ק הקיים באמצעים לאגירת מים במפעלים. לפיכך מניע החוסר במאגרי מים ל-58%. ב-29 מפעלים הזקוקים ל-2,957 מ"ק מים אין כלל אמצעים לאגירת מים.

החוסר במיכלים או במאגרי מים לפי ענפי הייצור מתחלק כדלקמן: במפעלים לתעשיית איטריות, קפה נמס, שוקולד וממתקים ועיבוד דגים, אין מיכלים או מאגרי מים כלל. במפעלים למוצרי חלב חסרים אמצעים לקיבול מים בנפח של 64% מהדרוש. במפעלים לשימורי ירקות ופירות - 70% מהדרוש; במפעלים לתעשיות מרגרינה ומוצרי שמנים - 97% מהדרוש, בטחנות קמח - 59% מהדרוש ובמאפיות - 51% מהדרוש.

אספקת מזון לישובים קדמיים

בפברואר 1982 פרסמה הרשות העליונה למזון נוהל התארגנות לאספקת מזון לאוכלוסייה ביישובים קדמיים בצפון הארץ, במצב של לחימה בגזרה מוגבלת. הנוהל תואם עם צה"ל, משטרת ישראל, משרד הפנים, ראשי הרשויות המקומיות באזור ועם רשתות שיווק. הנוהל התייחס להיערכות לקראת אספקה של מזון בשלושה מצבים, שהחמור בהם הוא שהייה ממושכת של האוכלוסייה במקלטים, מצב בו יהיה צורך לספק מזון לאוכלוסייה שתשהה בהם.

הנוהל קובע הנחיות לביצוע אספקת מזון ליישובים קדמיים במצבים השונים, ואת הצורך להתכונן לקראת האפשרות של אספקת מזון בסיסי לאותם ישובים העלולים לעמוד במצב של ניתוק או קשיים בהגעת אספקה. באפריל 1984 אומץ הנוהל על ידי ומ"ע.

בשנת 1987 קוימו בחמישה יישובים במרחב פיקוד הצפון חמישה תרגילים וחמש ביקורות כוננות ובהם נבדקה גם מידת הכוננות לקראת שעת חירום, לרבות נושא אספקת מזון ליישובים קדמיים במצב חירום ג', שהייה ממושכת במקלטים. הבעיות שהתעוררו בתרגול ושדרשו תיקון טופלו.

אספקת מים בשעת חירום

הרשות העליונה למים הפועלת בכפיפות לשר החקלאות, אחראית לתכנון ולארגון אספקת המים בשעת חירום, בכמות ובאיכות הדרושות לקיום האוכלוסייה ולהפעלת המשק האזרחי החיוני (מפעלים חיוניים), לרבות סילוק השפכים ברמה ארצית.

התכנון מבוסס על העקרון שלפיו מערכת אספקת המים צריכה לפעול בשעת חירום בהתחשב בצרכים וקריטריונים, שנקבעו לאספקת המים בארבעה מצבי חירום שונים.

ספקי המים הם: "מקורות" חברת מים בע"מ, רשויות מקומיות, אגודות חקלאיות. כיוון שחב' "מקורות" הינה חברה ממשלתית, המשמשת כספק מים עיקרי לצרכנים ופרוסה ברחבי המדינה ולה ציוד הדרוש והמידע על כל מערך המים בארץ, היא משמשת גם כזרוע המבצעת של הרשות העליונה למים.

מפעלים חיוניים

בפברואר 1987 היו באחריותה של הרשות העליונה למים בפיקוד צפון, פרט לחברת מקורות, 67 מפעלים שאושרו כמפעלים חיוניים לשעת חירום (מחלקות המים ברשויות המקומיות ואגודות לאספקת מים). מפעלים אלה אחראיים לקיום אספקת המים בשעת חירום, בהתאם לתכניות אופרטיביות, ובתחומים עליהם הם מופקדים בשעת חירום כבימי רגיעה. תקן כוח אדם במפעלים אלו היה בפברואר 1987 1,210 עובדים לעומת איוש של 903 עובדים – חוסר של 25% מהדרוש.

בשנת 1978 קבעה הרשות העליונה למים, בהסכמת ועדת מל"ח עליונה, כי יש להחזיק מלאי דלק לשעת חירום, שיספיק להפעלת אמצעי הגנרציה במפעלי המים של חברת מקורות לתקופה שנקבעה. במאי 1987 הספיקה כמות הדלק בארבעה מחוזות בפיקוד הצפון לשימוש של 65% עד 75% מהתקופה שנקבעה.

בדצמבר 1987 הודיעה הרשות העליונה למים למשרד מבקר המדינה, כי רמת הדלק המאוחסנת באזורים רגישים, הכוללים ישובים קדמיים תואמת את התקופה שנקבעה. באזורים פחות רגישים וקרובים יותר למאגרי דלק גדולים, כמות הדלק המאוחסנת קטנה יותר. עוד הודיעה הרשות, כי אם ייוצר מצב כוננות מיוחד, ייבחן מחדש מלאי הצרכים בדלק. הביקורת העירה כי רצוי שתכנית כזו תוכן מראש כדי שניתן יהיה להפעילה בשעת הצורך.

אספקת מים לישובים קדמיים

להבטחת אספקת מים בשעת חירום ליישובים קדמיים ברחבי הארץ, הגישה תה"ל בפברואר 1979 תכנית להקמה של מאגרי מים ליישובים אלה. התכנית הקיפה 150 ישובים הפרוסים בגבול הצפון, לרבות ישובי רמת הגולן, וכן בכקעת הירדן ובערבה. בדיונים שהתקיימו בשנת 1979 בין נורמי הביטחון, ועדת מל"ח עליונה, הרשות העליונה למים והסוכנות היהודית סוכם, כאישור פגן שר הביטחון, להקים בשלב ראשון מאגרים בשלושה ישובים. לנוכח הניסיון שיצטבר, ייבנו מאגרי מים ביתר היישובים הקדמיים, בהתאם לתכנית שהוגשה. מחוסר מקורות מימון הקימה הרשות העליונה למים מאגר מים ביישוב אחד בלבד במרחב פיקוד המרכז.

כתחליף למאגרי המים שלא הוקמו, רכשה הרשות העליונה למים מתקן לייצור שקיות מים, שיונפק בשעת חירום ליישובים קדמיים. לפי נתוני הרשות, תקופת השימור של המים בשקיות מוערכת על ידי ספק המתקן לייצור השקיות ב-5 שנים. בדצמבר 1987 עדיין היה המתקן לייצור השקיות בשלבי ניסיון.

אספקת מים לתושבים ולבעלי חיים

הרשות העליונה למים אחראית לאספקת מים בשעת חירום עד לגבול המוניציפאלי של כל רשות מקומית. התכניות לאספקת מים לצרכנים שבתחום השיפוט של הרשות המקומית וכן התכניות

להצטיידות ולאחזקת הציוד הנדרש, הינן באחריות הרשות המקומית, ובפיקוח של הרשות העליונה למים. משרד הפנים משתתף בכיסוי ההוצאות הדרושות לכך.

נקבעו קריטריונים להקצבות המים לאוכלוסייה וליישובים חקלאיים במצב חירום 3 - בו יהיו פגיעות שיגרמו לירידה כללית בכוסר ייצור המים, ובמצב חירום 4 - בו יפגעו רשתות חלוקה עד כדי ניתוק צרכנים ממקור המים.

ביוני 1987 פרסמה הרשות העליונה למים דו"ח מסכם על מצב ההתארגנות לאספקת המים בשעת חירום במגזר המוניציפאלי. על פי הדו"ח היו בשנת 1986 בפיקוח הצפון 50 רשויות מקומיות ו-21 רשויות אזוריות. על פי הדו"ח ב-23 ישובים חסרים 46 דיזלגנטורים להפעלת שאיבה ממקורות מים - כ-20% מהדרוש; ב-27 ישובים חסרים 29 רתכות - 28% מהדרוש; ב-25 ישובים חסרים 49 מערכות כלורינציה - 27% מהדרוש; ב-52 ישובים חסרים 131 משאבות מים או בוך - 41% מהדרוש; וב-36 ישובים חסרים 766 מיכלי מים - 41% מהדרוש.

משרד החקלאות הטיל עוד בשנת 1976 על הרשות העליונה למים, בהסכמתה, את האחריות לנושא הביוב ברשויות המקומיות בשעת חירום. במסגרת זאת היה על הרשות לקבוע תקני ציוד הדרוש לתיקון רשתות הביוב, ולפרסם נוהלי הפעלה, אחזקה ופיקוח בנושא הביוב. הרשות עדכנה את הנהלים בנושא. לפי דו"ח של הרשות מיוני 1987, ב-35 מהיישובים לא היו תיקי תכנון למערכת הביוב ולאחזקתה בשעת חירום. אם אין ברשות מקומית תיק תכנון למערכת ביוב, כולל תוואי הקיום, וכן צוותים וציוד מתאימים ומאורגנים להפעלת הנושא ברגיעה, אין משמעות גם לנוהל ולתקנים לשע"ח שפורסמו (בעניין זה ראה להלן בפרק זה על היערכות הרשויות מקומיות).

רשות עליונה לפס"ח (פינוי סעד חללים)⁽¹⁾

הרשות העליונה לפס"ח פועלת במסגרת משרד הפנים והיא מורכבת מנציג משרד הפנים המשמש יו"ר הרשות, ונציגים של משרדי ממשלה, צה"ל ומוסדות ציבוריים.

1. מתקני פס"ח הקיימים ברשויות המקומיות אינם עונים תמיד להנחיות התכנון. במרחב פיקוח הצפון קיים חוסר של 62% במתקנים המתאימים לשמש כמרכזי קליטה, לאוכלוסייה שתפונה עד למציאת פתרון לדירור של קבע. לעומתו קיים עודף של מתקנים המתאימים לשמש כמרכזי פינוי, שנועדו לריכוז המפונים לזמן קצר לקבלת סעד ראשוני עד להעברתם למרכזי הקליטה.

נוסף למרכזי קליטה ברשויות המקומיות, מתוכננים לצורך פינוי יזום עוד 38 מרכזי קליטה בפיקוח צפון. המחסור במרכזי קליטה מתכסה במלואו על ידי קליטה במוסדות חינוך פנימייתיים. כמרכזי קליטה אלה נבחרו מוסדות, כגון: בתי ספר חקלאיים ומקצועיים, סמינרים למורים ולגננות, ישיבות, מעונות סטודנטים ובתי מלון. 31 ממוסדות אלה הוכרוזו כמפעלים חיוניים לפס"ח. כמו כן, לדברי הרשות, מיועדים עוד בתי ספר חקלאיים, שהוכרוזו כמפעלים חיוניים לרשות החינוך, למטרות קליטת אוכלוסייה מפונה. השימוש בכל מוסדות החינוך הפנימייתיים, ששולבו בתכנון פס"ח, מותנה בהחלטת הגורמים המוסמכים על הפסקת הלימודים ועל פינוי התלמידים לבתיהם או למקום חלופי. לדעת הרשות העליונה לפס"ח דרושה התראה של לפחות 48 שעות להיערכות לקליטה זאת.

2. רוב הציוד המיועד לקליטת מפונים במרכזי פינוי מוחזק במחסני הרשויות המקומיות. ברשויות המקומיות שבפיקוח הצפון מאוחסנות ערכות לינה, שישמשו בשעת הצורך להלנת כ-10,000 איש. במחסני הרשות העליונה לפס"ח קיימת עתודה של כ-8,000 ערכות לינה, מהן כ-2,300 ערכות בפיקוח הצפון, אשר יכולות לתת פתרונות מדיים ל-48 השעות הראשונות לכ-5,000 נצרכים.

ליישובים שהוקמו בשנים האחרונות ברמת הגולן לא אושר עד דצמבר 1987 רכש של ציוד נוסף ש"דרש לצורכי פס"ח, וכן להגדלת העתודה שבידי הרשות העליונה לפס"ח למקרה של פינוי אוכלוסייה בלתי לוחמת, בהיקף גדול.

(1) ממצאים על ביקורת מעקב, שנערכה על הרשות העליונה לפס"ח, ראה בפרק זה להלן.

באפריל 1987 היה תקן כוח אדם של מערך פס"ח ברשויות המקומיות בפיקוד הצפון 3,890 איש, והמצבה - 4,293 איש, כולל מרותקים שהם מתנדבים. תקן כוח אדם של 33 המפעלים שהוכרוזו כמפעלים חיוניים, ושהם באחריות הרשות העליונה לפס"ח היה באפריל 1987 555 איש. רק 362 מהתקנים היו מאוישים - חוסר של 35% מהדרוש. עם המפעלים החיוניים נמנים גם מרכזי הקליטה ובהם הניע החוסר בכוח האדם כאותו תאריך ל-45% מהדרוש.

טיפול בחללים

משטרת ישראל פועלת להגברת ההיערכות לטיפול בחללים אזרחיים בשעת חירום⁽²⁾. נערכים סיורים משותפים עם נציגי הרשות העליונה לפס"ח ברשויות המקומיות, לבדיקת התאמתן של תחנות ריכוז החללים ולאיתור מקומות חליפיים מתאימים.

מערך התובלה היבשתית

הרשות לתובלה יבשתית במשרד התחבורה אחראית לארגון שירותי התובלה היבשתית למשק האזרחי בשעת חירום. הליכי הגיוס, הריתוק וההפעלה של האמצעים הדרושים למערכת התובלה היבשתית בשעת חירום מוסדרים בחוק רישום ציוד וגיוסו לצבא הגנה לישראל התשמ"ז-1987; בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, התשי"ח-1957; ובחוק שירותי עבודה בשעת חירום, התשמ"ז-1967.

על פי חוק רישום ציוד וגיוסו, אחראי שר הביטחון להכוונה של פוטנציאל התובלה במדינה לצורכי מאמץ המלחמה בשעת חירום. שר הביטחון האציל את סמכויותיו לראש אגף אפסנאות במטה הכללי והחלטותיו בעניין זה הן סופיות. מערך התובלה של הרשות מורכב מכלי רכב שצה"ל ויתר על גיוסם בשעת חירום, והעבירם לשימוש מערך מל"ח. רוב כלי הרכב יופעלו באמצעות יחידות תובלה לשעת חירום, על ידי הרשות לתובלה יבשתית, וחלקם ישארו מרותקים למפעלים חיוניים, לרבות לוועדות מל"ח איזוריות ומקומיות.

באפריל 1987 כלל מערך התובלה היבשתית בפיקוד הצפון 126 מפעלים חיוניים. ל-23 מהם יחידות תובלה, שהרכב הדרוש להן בשעת חירום יגויס לרשות לתובלה יבשתית על פי חוק רישום ציוד וגיוסו. 16 מיחידות אלה מיועדות להובלת כל סוגי מטענים; חמש יחידות להובלת מוצרי חקלאות, יחידה אחת להובלת מצרכי מזון ויחידה אחת להובלת תזקיית דלק. עוד כולל המערך בפיקוד הצפון שבע יחידות תובלה של קואופרטיבים להובלת גרעינים ואבקת חלב, 90 מוסכים לכלי רכב, רכבת ישראל וחמישה מפעלים למתן שירותי תחזוקה ומינהל.

תקן כוח אדם של המפעלים החיוניים שנקבעו להם תקנים היה במאי 1987 4,224 משרות, לעומת מצבה של 3,451 משרות, חוסר של כ-18% מהדרוש. לשני מפעלים טרם נקבע תקן כוח אדם.

בשנת 1978 החליט שר הביטחון, להפריד בין מערך התחזוקה בשעת חירום של הרכב המגויס לצורכי המשק האזרחי, לבין מערך התחזוקה בשעת חירום של הרכב של צה"ל.

בעלי המקצוע שרותקו למוסכים הם פטורי שירות ביטחון. על פי נתונים של משרד העבודה והרווחה מספטמבר 1987, חסרו למערך התחזוקה של הרכב לצורכי מל"ח בפיקוד הצפון 20 חשמלאי רכב - 20% מהדרוש, ו-22 מכונאי רכב - 10% מהדרוש, מקצועות שסווגו על ידי המפקח הכללי כמקצועות קריטיים בשעת חירום. במצב כזה יקשה על מערך התחזוקה האזרחי של הרכב בפיקוד צפון למלא כיאות את תפקידו בשעת הצורך.

(2) בעניין היעדר בסיס חוקי לפעולתן של ועדות זיהוי מדחכיות ראה בד"ח זה ממצאי ביקורת מעקב על הרשות העליונה לפס"ח, בפרק זה להלן.

היערכות הרשויות המקומיות לשעת חירום

האחריות להתארגנות מל"ח ברמה המקומית היא בידי הרשויות המקומיות. בכל רשות מקומית פועלת ועדת מל"ח מקומית, שהינה הגוף המפקד על הטיפול בנושא זה. תפקידי ועדת מל"ח מקומית, כפי שהוגדרו בהנחיות ועדת מל"ח עליונה, ושפורסמו באוקטובר 1970 (להלן – ההנחיות), הם כדלהלן:

1. לעבד ולהכין לקראת שעת-חירום תיקי תכנון מל"ח של הרשות המקומית, כדי לוודא מעבר תקין של המשק האזרחי, מזמן רגיעה לשעת חירום, ושמהלך החיים בשעת חירום יתקיים במינימום הפרעות.
2. להכין ולארגן את האמצעים הדרושים, כגון כוח אדם, רכב, ציוד קשר וציוד ייעודי לסוגיו, על בסיס התכנון האמור, ולוודא את תקינותם של המתקנים ושל האמצעים המיועדים לצורכי מל"ח בשעת חירום.
3. לשמש סמכות מנחה ומתאמת לגבי חברי הוועדה המופקדים על ענייני מל"ח הייעודיים, ולוודא שהתכנון וההכנות לשעת חירום יתואמו כראוי בין בעלי התפקידים הנוגעים בדבר.

תיקי תכנון

תיקי התכנון מהווים את התשתית הארגונית להפעלת מל"ח בשעת חירום. על פי ההנחיות על ועדת מל"ח מקומית להכין מראש תיקי תכנון בתחומים הייעודיים של מל"ח: כוח (חשמל), מים, מזון, דלק, תחבורה, כוח אדם, בריאות, פס"ח, חקלאות, היסעים, חינוך, בנייה, משק כללי ומידע לציבור. התיקים יוכנו על פי ההנחיות של הדרגים הממונים, דהיינו ועדות המל"ח הפיקודיות והמחוזיות, הכפופות למטה ארצי של ועדת מל"ח עליונה (ומ"ע). עוד קובעות ההנחיות שעל ועדת המל"ח המקומית לעדכן, באופן שוטף, את הנתונים בתיקי התכנון.

1. הרשויות הייעודיות מפרסמות חוברות הנחיות לתכנון, לארגון ולתפעול של הרשות המקומית, של כל נושא ייעודי. להלן עיקר הממצאים שהעלתה הביקורת:

(א) ברשות מקומית א' לא נמצאו החוברות כלל, ומרכז מל"ח במקום לא ידע על קיומן; בעקבות הביקורת הודיעה הרשות המקומית, כי קיבלה על פי בקשתה, את החוברות מרשות המל"ח המחוזית.

(ב) ברשות מקומית ב' חסרו חוברות לגבי אחדים מהנושאים הייעודיים. בדצמבר 1987 ביקשה הרשות את החוברות החסרות, מרשות המל"ח המחוזית.

2. ועדת מל"ח מקומית מורכבת מבעלי תפקידים שונים: יו"ר ועדת מל"ח, שהוא ראש הרשות המקומית, מרכז הוועדה, קצין קישור, וחברים המופקדים על תחומי הפעולה של מל"ח, כגון כוח (חשמל), מים, דלק ומזון. על פי ההנחיות, יתמנו כחברים בוועדה רק אנשים הפטורים משירות ביטחון. הביקורת העלתה כי לוועדות מל"ח נתמנו מספר אנשים החייבים בשירות ביטחון.

3. הביקורת העלתה, כי בכל הרשויות המקומיות שנבדקו חסרו, במספר תיקי תכנון, נתונים חשובים או שהנתונים לא היו מעודכנים, להלן דוגמאות:

(א) רשות מקומית א': תיק "כוח (חשמל)" לא היה מעודכן ולא צוינו בו פרטים על גנרטורים לשעת חירום שברשות הרשות; בתיק "מים" חסרו פרטים על צריכת מים של מפעלים חיוניים⁽³⁾

(3) עבור הרשויות המקומיות מאושרים בדרך כלל מתקנים ומפעלים חיוניים לצורך מתן שירותים שוטפים לאוכלוסייה המקומית בשע"ח, ועל הרשות המקומית לספק למתקנים החיוניים בשעת חירום כוח אדם, כוח, מים ודלק, במידת הצורך.

ועד. בנובמבר 1987 הודיעה הרשות המקומית למשרד מבקר המדינה, כי בעקבות הביקורת עודכנו התיקים, והושלמו הנתונים החסרים.

(ב) רשות מקומית ג': בתיק התכנון הבסיסי חסרו נתונים על תקני כוח אדם, רכב, רשימת ציוד עזר ועוד; בתיק "דלק" לא היו רשומים פרטים על סוג הדלק והיקף הצריכה של מפעלים חיוניים; חסרו גם פרטים על תחנות הדלק, שהן מפעלים חיוניים. הביקורת העירה כי על הרשות המקומית להשלים את הנתונים החסרים בתיקי התכנון של ועדת מל"ח מקומית. בינואר 1988 הודיעה הרשות המקומית למשרד מבקר המדינה, כי הליקויים יתוקנו.

(ג) רשות מקומית ד': בתיק "כוח (חשמל)" חסרו פרטים על מתקנים, על ציוד ועל סוכנויות שירות לתיקון דיזלגנרטורים. בעת תרגיל מל"ח, שנערך במאי 1987, המליץ מטה המל"ח המחוזי להשלים פרטים על ציוד, על מתקנים ועל דרישות חשמל במושבים השונים. עד מועד סיום הביקורת לא הושלמו הפרטים. בתיק "מים" לא היו נתונים ואף לא תכנית לחלוקת מים בשעת חירום; בתיק "מזון" חסרה תכנית לארגון משיכת המזון מספקים וחלוקתו בשעת חירום; בתיק "בריאות" לא הושלמו יתונים, שמטה מל"ח מחוזי המליץ להוסיף בעת התרגיל במאי 1987 ועוד. בדצמבר 1987 הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, שהליקויים תוקנו.

(ד) רשות מקומית ב': בתיק "מים" לא צוינו פרטים על הציוד הדרוש לתיקון מערכת המים; בתיק "כוח (חשמל)" חסרו נתונים לגבי מכונאים, חשמלאים, מוסכים ועוד. במהלך הביקורת ובעקבותיה פעלה הרשות לתיקון הליקויים האמורים.

(ה) רשות מקומית ה': בתיק תחבורה לא הייתה רשימה מעודכנת של כלי הרכב המרותקים.

4. הביקורת העלתה ששמות נושאי התפקידים הרשומים בתיקי כוח האדם היו שונים משמות נושאי אותם תפקידים הרשומים בתיקים הייעודיים.

5. הביקורת העלתה כי בתחומים ייעודיים שונים לא הוכנו תיקי תכנון כלל. לדוגמה, ברשות מקומית א' – לא היו תיקי תכנון בתחומי חינוך, היסעים, מידע לציבור ומשק כללי. ברשות מקומית ג' לא נמצאו תיקי תכנון בתחומי היסעים, מידע לציבור ומשק כללי.

הבטחת גיבוי לתיעוד שבתיקי מל"ח של הרשויות המקומיות

ב-8.11.87 פרצה שריפה במטה מל"ח ברשות מקומית ה', ונשרפו, בין היתר, תיקי התכנון להתארגנות מל"ח המקומית. לרשות לא היה עותק נוסף לתיקים אלה במקום אחר. במהלך שיחזור התיקים שנשרפו החלה הרשות, בעקבות הערות הביקורת, לפעול גם לגיבוי תיקי תכנון. הביקורת העלתה, כי לא ניתן היה להעזר בתיקי תכנון למל"ח שנמצאו במטה מל"ח המחוזי, עקב פער הזמנים בין מועד העדכון השוטף של תיקי מל"ח המתבצע ברשויות המקומיות, לבין מועד הדיווח למטה מל"ח המחוזי על עדכונים אלה. בעקבות הביקורת הנחתה ועדת מל"ח המחוזית את היישובים שבתחומה, להחזיק בנפרד את תיקי התכנון שברשות בעלי התפקידים, מהתיק המרכזי שברשות יושב ראש הוועדה.

משרד מבקר המדינה הפנה את תשומת לב הממונים במשרד הפנים על נושאי מל"ח בדרג המקומי, לצורך להכין גיבוי לתיעוד המל"ח שברשויות המקומיות. בדצמבר 1987 ובינואר 1988, הודיע משרד הפנים למשרד מבקר המדינה, כי ניתנו הנחיות לרשויות המקומיות, באמצעות מטה מל"ח פיקוד צפון, להבטיח קיומו של גיבוי לתיעוד המל"ח שברשותם.

נושאים יעודיים

כוח אדם

כאמור, חוק שירות עבודה בשעת חירום, התשכ"ז-1967, בא להבטיח שלרשות השירותים והמפעלים החיוניים יעמוד בשעת חירום כוח אדם הדרוש להפעלתם התקינה. הרשויות המקומיות

אושרו כמפעלים חיוניים על בסיס כוח אדם פטור משירות ביטחון, למעט מחלקות המים של הרשויות המקומיות, שאושרו כמפעלים חיוניים על בסיס כוח אדם הדרוש, גם אם הוא חייב בשירות ביטחון.

1. לכל רשות נקבע תקן למערך המל"ח המקומי. בכל הרשויות שנבדקו חלק מהתפקידים שנבקעו בתקן אינם מאוישים כלהלן: (א) ברשות מקומית א' נקבע בסברואר 1987 תקן של 35 תפקידים, ובעת הביקורת היו מאוישים רק 20 תפקידים. בנובמבר 1987, הודיעה הרשות המקומית כי אוישו עוד 11 תפקידים. (ב) לרשות מקומית ג' נקבע בסברואר 1987 תקן של 61 תפקידים, מהם אוישו 48; בין התפקידים שלא אוישו היו תפקידי ממונים על נושאים ייעודיים: כוח, תחבורה, בריאות, משק כללי, הנדסה ובינוי. (ג) ברשות מקומית ד' נקבע בסברואר 1987 תקן של 31 תפקידים, מהם אוישו 24. בעקבות תרגיל ממאי 1987 אוישו ששה תפקידים נוספים, ורשימת המצבה נשלחה לאישור המפקח הכללי על כוח אדם במשרד העבודה והרווחה. (ד) עקב השריפה שהייתה ברשות מקומית ה' לא נמצא תיעוד על התקן ועל אישורו; נציגי הרשות מסרו לביקורת, כי 10 תפקידים לא היו מאוישים. (ה) ברשות מקומית ב' נקבע במאי 1987 תקן של 174 תפקידים, מהם אוישו עד מועד הביקורת 151 תפקידים.

2. כאמור, אושרו מחלקות המים כמפעלים חיוניים, שהפעלתן תבוסס גם על כוח אדם חייב בשירות ביטחון. ברשות מקומית ד' לא אויש התפקיד של אחראי למחלקת המים, ולא אוישו תשעה תפקידים נוספים במחלקת המים. ברשויות מקומיות א', ב' ו-ג' לא רותקו האחראים למחלקות המים. בנובמבר 1987 הודיעה הרשות המקומית א' למשרד מבקר המדינה, כי רותק האחראי למחלקת מים.

3. בתחומה של רשות מקומית ד' נמצאים מושבים חקלאיים. על פי ההנחיות, לכל ישוב חקלאי ייקבע גרעין ניהולי של תשעה בעלי תפקידים. בפועל לכל ישוב חקלאי נקבע גרעין ניהולי של חמישה בעלי תפקידים, ואף הם אינם זהים לתפקידים שנבקעו בהנחיות; יתר על כן, בשלושה מושבים, אויש רק תפקיד אחד מתוך החמישה. בדצמבר 1987, הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, כי כל התפקידים אוישו.

4. על פי ההנחיות, יופעלו בשעת חירום גז"צים במשימות, העשויות לסייע למערכת הביטחון ולמשק האזרחי, בתפקידים שניתן להטילם על נוער. על האחראי לכוח אדם בוועדת המל"ח המקומית לתכנן, בשיתוף עם גורמים אחרים, את המשימות שיוטלו על הנוער. הביקורת העלתה, כי כל הרשויות המקומיות שנבדקו לא עשו תכנון כאמור. רשויות המקומיות א', ב', ג' ו-ד' הודיעו למשרד מבקר המדינה, כי ננקטו צעדים לתיקון המצב.

כוח (חשמל)

הרשות העליונה לכוח קבעה מספר מצבי חירום: במצב החמור ביותר נפגעות באופן חמור תחנות הכוח הסדירות ורשתות החשמל, וחלה ירידה בכושר הייצור וההולכה של החשמל. על הדרג המקומי להבטיח במצב כזה אספקת כוח למפעלים, למתקנים ולשירותים, שבבעלות הרשות המקומית, באמצעות דיולגנרטורים. הביקורת העלתה כדלהלן:

1. ברשויות מקומיות ב', ג' ו-ה' לא נעשו סידורים במרכזי ההפעלה המקומיים לשעת חירום, לחיבור הגנרטורים, כדי להבטיח את תיפעולם בשעת חירום. רשות מקומית ב' רכשה במהלך הביקורת ציוד המתאים לחיבור הגנרטורים שברשותה. רשות מקומית ה' פעלה אף היא, בעקבות הביקורת, לחיבור הגנרטורים.

2. ברשות מקומית ד' הגנרטורים שיועדו לשימוש בשעת חירום הועברו אף לתקופות ממושכות, למושבים שונים, שהשתמשו בהם גם בעת רגיעה: בדצמבר 1987 הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, כי כל הגנרטורים הוחזרו למחסן הרשות.

מים

תכנון הספקת המים מבוסס כאמור, על ארבעה מצבי חירום אפשריים, לפי חומרת ההפרעות בהספקת המרכיבים של הכוח (חשמל) בשעת חירום, והפגיעות ברשת המים. על הדרג המקומי לתכנן את הספקת המים לפי מצבי החירום. הביקורת העלתה כדלקמן:

(1) ברשויות מקומיות ג' ו-ד' לא מצוי ציוד לתיקון רשת המים בשעת חירום; וברשות מקומית ג' גם חסרות משאבות לשאיבת מים בשעת חירום.

(2) בידי הרשויות המקומיות ציוד מגוון המיועד לשימוש בשעת חירום. באחדות מהרשויות המקומיות שנבדקו נעשה שימוש יום יומי בעת רגיעה בציוד המיועד לשעת חירום, כגון משאבות מים. חמור במיוחד השימוש שנעשה במשאבות, המיועדות למי שתייה בלבד, לשאיבת מים דלוחים ממקלטים מוצפים.

(3) בידי רשות מקומית ד' לא היה מידע על מצבם ועל תקינותם של משאבות ומיכלי מים שהעבירה למושבים לתקופות ממושכות, ולכן היא לא יכלה לפקח עליהם. בדצמבר 1987 הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, כי בעקבות הביקורת הוחזר כל הציוד למחסן.

על כל הרשויות המקומיות להקפיד שהשימוש בציוד שנתקבל עבור שעת חירום ייעשה רק לייעודו, ושהוא יאוחסן כשהוא תקין ושמיש.

דלק

על פי ההנחיות, על הרשות המקומית להצטייד במיכלי דלק ניחים וניידים ולהחזיק דלק לשימוש בשעת חירום. הביקורת העלתה, כי מבין הרשויות שנבדקו, ברשות רשות מקומית ג' אין מיכלים ואין דלק לשעת חירום.

תחבורה

בשעת חירום מגייס צה"ל חלק גדול מהמשאיות שבמשק האזרחי, לרבות נהגיהן. לפיכך על הרשות המקומית להסתמך, במידה רבה, על הובלה בטנדרים ובטרקטורים, שרק את חלקם מגייס צה"ל. תהליך ריתוק רכב לרשויות המקומיות לשעת חירום מושתת על שתי פעולות עיקריות: (א) שחרור הרכב מגיוס לצה"ל שהוא בסמכות היחידה לארגון וגיוס אמצעים בצה"ל; (ב) ריתוק הרכב ששחרר לרשות המקומית, שהוא בסמכותה של הרשות הייעודית לתחבורה שבמשרד התחבורה, המגפקת תעודת ריתוק לרכב; חוקף התעודה לשנה אחת, ויש לחדשה כל שנה. לכל רשות מקומית נקבע תקן רכב לריתוק לפי גודל הישוב ולפי הצרכים הייחודיים. ההנחיות קובעות, כי לכל ישוב חקלאי בקו הקדמי ירותקו עד ארבעה כלי רכב ולפחות שניים. הביקורת העלתה כלהלן:

1. לשלושה ישובים, שבתחום השיפוט של הרשות המקומית ד', אין רכב כלל, ולשלושה מושבים אחרים מרותק רכב אחד בלבד. בדצמבר 1987 הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, כי הגישה בקשות לריתוק רכב נוסף. רשות מקומית ה' לא פעלה לחידוש הריתוק של שבעה כלי רכב, שתוקפו פג ביוני 1987.

2. כאמור, על מערך מל"ח להתבסס על אנשים הפטורים משירות ביטחון. הביקורת העלתה, כי ברשויות מקומיות ב' ו-ג' יועדו נהגים החייבים בשירות ביטחון להפעיל את כלי הרכב המרותק. ברשות מקומית ד' חסרה דשימה של הנהגים המיועדים להפעיל את כלי הרכב. בדצמבר 1987 הודיעה הרשות המקומית ד', כי נקבעו נהגים המיועדים להפעיל את הרכב בשעת חירום אך לא במספר הדרוש על פי התקן.

3. רשות מקומית ד' אחראית להסעת תלמידים לבתי ספר אזוריים. בשעת חירום יוסעו התלמידים בעשרה אוטובוסים ומיניבוסים המרותקים לרשות, אך רק חמישה נהגים יועדו לכך וחלקם אף חייב בשירות ביטחון. הרשות הודיעה כי בעקבות הביקורת תוכשדנה נשים למלא תפקיד זה בשעת חירום.

ברשות המקומית מוקמת ועדת משנה לפס"ח. על פי ההנחיות, על מערך פס"ח ברשות המקומית לאסוף בשעת רגיעה נתונים, להעריך את מספר מחוסרי הבית שיזדקקו לסיוע ולטיפול בשעת חירום, ולהכין ולארגן מתקנים שימשו מרכזי פינוי ומרכזי קליטה. מערך הפס"ח ברשות המקומית כולל גם מטבחים ציבוריים, תחנות ריכוז חללים ובתי עלמין, תחנות לעזרה ראשונה ומלאים של מזון. הביקורת העלתה:

1. ברשות מקומית ד' אינו קיים מערך פס"ח, ויש צורך להקימו; בדצמבר 1987 הודיעה הרשות למשרד מבקר המדינה, כי בעקבות הביקורת נקבע ממונה על פס"ח, וכי תיק התכנון בנושא זה עודכן.

2. בחלק מהרשויות המקומיות לא נקבעו מרכזי פינוי או מרכזי קליטה.

3. בתיק התכנון של רשות מקומית א' צוינו מספר מתקנים ללא פירוט אלו מהם מיועדים לשמש מרכזי פינוי ואלו מרכזי קליטה; הערכה של יכולת הקליטה של המתנ"ס המקומי לא הייתה נכונה. הקיבולת של מרכזי הקליטה ברשות מקומית ב' נמוכה מהדרוש.

תברואה ומזון

ברשות מקומית ג' חסרו חומרי חיטוי והדברה, שאמורים להיות בידי הרשות המקומית על פי תיק התכנון; ברשות מקומית ד' לא נקבעה תכנית לארגון משיכת מזון מספקים וחלוקתו בשעת חירום, ולא נקבעו מקורות לאספקת מזון למושבים בהם אין צרכניות.

ציוד מל"ח

בידי הרשויות ציוד מגוון לצורכי מל"ח, שיש לאחסנו במחסנים המיועדים לכך. הביקורת בנושא זה ברשות מקומית ד' העלתה, כי ניהול המחסן לא היה תקין: לא תמיד נרשמו בכרססת מלאי הציוד, התנועה של פריטי ציוד והמלאי שלהם; גם לא הייתה במחסן רשימה מרוכזת של פריטי ציוד שנמסרו לכל ישוב; במספר מקרים נמסר ציוד חירום לשימוש יום יומי, תופעה שהביקורת צמדה על חומרתה. הביקורת גם ערכה ספירת מצאי של ציוד, והעלתה חוסר בפריטי ציוד שונים. הביקורת הפנתה את תשומת לב הרשות לליקויים האמורים.

מקלטים

על פי חוק התגוננות האזרחית התשי"א-1951 (להלן - החוק) מוטלת חובה להתקין מקלט בכל בית או סמוך לו; כן קובע החוק, כי רשות מוסמכת (ראש הג"א, מפקד הג"א מחוזי או כל אדם שהוסמך על ידי ראש הג"א) רשאית להורות לרשות מקומית להתקין מקלטים ציבוריים במספר, במקום ובזמן שיקבעו על ידי הרשות המוסמכת, ועל הרשות המקומית להחזיקם במצב שיאפשר שימוש בהם בעת הצורך. מקלטים ציבוריים נבנו עבור תושבים המתגוררים בבתיים שאין בהם מקלטים.

על פי נתונים של מפקדת קצין חיל ראשי להגמ"ר ולהג"א השטח הכולל של המקלטים ברשויות המקומיות א, ג' ו-ד' תואם את הצרכים. ברשות מקומית ב' חסרים מקלטים בשטח של 225 מ², מזה מקלטים בשטח של 100 מ² נמצאים בתחילת בנייה. ברשות מקומית ה' חסרים מקלטים בשטח של כ-1,125 מ², ומתוכם נמצאים בשלבי בנייה מקלטים בשטח של 550 מ².

אחזקת מקלטים

על פי החוק, על הרשות המקומית לאחזק את המקלטים הציבוריים ואת ציודם, במצב שיאפשר שימוש בהם בכל עת, ולהבטיח שהתושבים יאחזקו בצורה נאותה את המקלטים בבתיים ובמפעלים.

(4) בעניין זה ראה ממצאי מעקב בנושא רשות עליונה לפס"ח, בדו"ח זה, וראה גם לעיל בפרק זה.

בדיקה מדגמית שערכה הביקורת כארבע רשויות מקומיות על מצב התחזוקה של המקלטים הציבוריים העלתה, שתחזוקתם הייתה בדרך כלל תקינה. כל הרשויות המקומיות שנבדקו אינן עורכות ביקורת על אחזקת המקלטים בבתים ובמפעלים, למרות התופעה הרווחת לדברי נציגי הרשויות המקומיות, שהדיירים נוהגים להשתמש במקלטים כמחסנים, ובדרך כלל רוב המקלטים אינם כמצב תקין ושמשי. עוד העלתה הביקורת כי כחלק מהמקלטים הציבוריים, בתחום הרשויות המקומיות שנבדקו, קיימת חדירה של מים והרשויות לא דאגו לתיקונם. תקנות התנוונות האזרחית (ציוד ושילוט במקלטים ובמחסות ציבוריים) התשמ"א 1981, קובעות את פריטי הציוד שיש להחזיק המחסים הציבוריים ובמקלטים; הרשויות המקומיות חייבות בכיצוע תקנות אלו לגבי המחסים הציבוריים. הביקורת העלתה כי 15 מחסות ציבוריים ברשות מקומית נ' לא היו מצוידים בפריטי ציוד כגון: תיקי עזרה ראשונה, בתי שימוש כימיים, אלונקות ותאורת חירום. כ-12 מקלטים ציבוריים ברשות מקומית ה' חסרו פריטי ציוד כגון: מיכלי מים, מפסקי חשמל וכרזים.

דיווח

על פי ההנחיות, על ועדות המל"ח המקומיות להגיש פעמיים בשנה למטה מל"ח מחוזי דו"חות התקדמות וכוננות, המפרטים את המשימות שבוצעו, לרכות השלמות של תיקי תכנון. הביקורת העלתה כי אף לא באחת מהרשויות שנבדקו הוגשו הדו"חות האמורים.

הבעיות העיקריות הפוגעות בהיערכות לשעת חירום של המשק ושל האוכלוסייה במרחב פיקוד הצפון הן החוסר הקיים לעומת הנדרש בשע"ח בתרופות, והחוסר ברופאים מקצועיים בבתים החולים.

הביקורת העלתה חוסר ניכר באמצעי נגרציה, כמאגרי מים ובכוח אדם כמפעלים החיוניים במיוחד במקצועות שנקבעו כחיוניים, והדבר עלול לפגוע באספקה סדירה של מוצרים ושירותים שידרשו בשעת חירום.

תיקי התכנון, שמנהלות הרשויות המקומיות מהווים את התשתית הארגונית של המל"ח ברשות המקומית, ומתווים את הדרך כדי להגיע לכוננות הדרושה בשעת חירום; כהיעדרם לקויה ההיערכות. על הרשויות המקומיות לפעול להשלמת תיקי התכנון בכל התחומים הייעודיים, ולדאוג שייכללו בהם כל הנתונים הדרושים. על הרשויות המקומיות להחזיק בנפרד שתי מערכות של תיקי תכנון כדי להבטיח הישרדות.

על הרשויות המקומיות לדאוג לאיוש מלא של תקני כוח אדם, לרתק את כלי הרכב, ולהכין את כל האמצעים הדרושים לתפעולן התקין בשעת חירום. עליהן להימנע בעת רגיעה משימוש בציוד המיועד לשעת חירום.

המערך הקדמי של ההגנה המרחבית

המערך הקדמי של ההגנה המרחבית (להלן – הגמ"ר קדמי) נועד להשתלב בעת מלחמה בהתרחע קצרה ובזמינות גבוהה בהגנת היישובים ובמערכים ההגנתיים של צה"ל.

מפקדת קצין חיל ראשי להגמ"ר ולהג"א (להלן - מקחל"ר) אחראית מקצועית על מערך ההגמ"ר הקדמי בתחומים של ארגון, הכשרה ואימונים, תורת לחימה ותשתיות; הפיקוד המרחבי מפקד, באמצעות האוגדות והחטמ"רים, על מערך ההגמ"ר הקדמי.

בחדשים אפריל עד ספטמבר 1987 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת בנושא מערך ההגמ"ר הקדמי. נבדקו בעיקר סדרי ארגון וכוח אדם, סדרי ההכשרה של כוח האדם, תורת הלחימה של המערך ושילובו בתכניות המגננה של צה"ל ומצאי אמצעים בהשוואה לתקנים. הביקורת נערכה באג"ת, באכ"א, במפקדת קחל"ר, במפקדות פיקוד הצפון והמרכז, ובארבע חטיבות מרחביות: בגזירת גבול הלבנון, ברמת הגולן בעמק הירדן ובבקעת הירדן.

שינויי כפיפות מקצועית

בהתייחסותה לממצאי משרד מבקר המדינה הצביעה מפקדת קחל"ר, כי יזמה עוד ב-1986 את העברת ההגמ"ר הקדמי למפקדת חילות השדה (מפח"ש), בשל קשיים רבים המונעים ממנה, לדעתה, לבצע כראוי את המוטל עליה בתחום ההגמ"ר הקדמי.

בפקודת העבודה של צה"ל לשנת 1987 נקבעה משימה של בדיקה ארגונית בעניין העברת האחריות המקצועית להגמ"ר הקדמי ממקחל"ר למפח"ש. מצע לדיון, שהוציא אג"ת ביולי 1987 כלל הצעה מפורטת להפרדת ההגמ"ר הקדמי ממקחל"ר, ולארגונו מחדש במסגרת המפח"ש בנושאים של בניין הכות, הכשרות ואימונים, תורת לחימה, פיתוח אמל"ת, הצטיידות באמל"ח ובתשתיות. בין הנימוקים שהועלו להעברת האחריות ממקחל"ר למפח"ש היו: (א) שוני רב בין היעדים והתפקידים של ההגמ"ר הקדמי, שפעילותו דומה יותר לפעילות יחידות חי"ר, לבין מערך הג"א המתמקד בתחומי הגנה וסיוע לאוכלוסייה אזרחית בלתי-לוחמת; (ב) ייעוד ההגמ"ר הקדמי הוא להשתלב בלחימה (במסגרת החטמ"רים), ובתחום זה הסמכות המקצועית הינה מפח"ש; (ג) במצב הנוכחי קחל"ר ממונה על שני מערכים השונים במהותם, במשימותיהם ובאופן הטקטי של הפעלתם, כאשר מבחינה מקצועית הוא ערוך לעסוק בעיקר בהתגוננות אזרחית בעורף.

עבודת המטה דלעיל הייתה אמורה להסתיים באוגוסט 1987. בדצמבר 1987 הודיע אג"ת, כי הנושא עדיין נמצא בטיפול.

נוכח הממצאים בנושאים שכאמור לעיל נבדקו על ידי הביקורת חשוב שתסתיים בהקדם עבודת המטה באשר לכפיפותו ולארגונו מחדש של מערך ההגמ"ר הקדמי, וינקטו הפעולות הדרושות לבחינת היעדים, וההתאמה של סדרי הארגון, של ההכשרה ושל ההצטיידות ליעדים ולתורת הלחימה.

סדרי תקינה ורמות מלאי של תחמושת

בחדשים מארס עד אוקטובר 1987, לסירוגין, ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על סדרי התקינה של פריטי תחמושת עיקריים בכוחות היבשה בצה"ל, וההצטיידות בהם. הביקורת התמקדה בפריטי התחמושת הבאים: כדורי 105 מ"מ לסנקים, פגזי 175 מ"מ ו-155 מ"מ לארטילריה ופצצות מרגמה לסוגיהן. הביקורת נערכה באג"ת ובאכ"א. בדיקת השלמה נערכה במפקדת חילות השדה (מפח"ש).